Nr 1999

av herr Josefson
i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:168 med förslag till lag om kreditpolitiska medel, m. m.

Förslaget i propositionen 1974:168 om kreditpolitiska medel innebär att de tre nuvarande kreditpolitiska lagarna (likviditets- och kassakvotslagen, placeringskvotslagen samt räntegleringslagen) ersätts med en enda lag. Den nya lagen blir i likhet med de tidigare en fullmaktslag. Regeringen får alltså rätt att – på förslag av riksbanksfullmäktige – meddela förordnande om kreditpolitiska medel, om det behövs för att uppnå de för riksbankens penningpolitiska verksamhet uppställda målen.

Statsmakterna har under senare år använt sig av ett allt bredare register av kreditpolitiska medel. De åtgärder som satts in, utöver traditionell diskontopolitik och marknadsoperationer, har bl. a. tagit sikte på valutaförhållandena och på kreditförsörjningen för vissa prioriterade ändamål, särskilt bostadsbyggandet.

Åtgärderna har i allmänhet tillkommit i samförstånd med kreditinstituten. Lagstiftningen har alltså bara utnyttjats när den eftersträvade ordningen inte uppnåtts på frivillig väg. Räntegleringslagen och placeringskvotslagen har t. ex. aldrig utnyttjats.

Den nya lagstiftningen är avsedd att användas på samma sätt. Först om frivilliga överenskommelser med bankinstituten eller ensidiga rekommendationer från riksbanken inte räcker till, skall tvingande åtgärder vidtas med stöd av den nya lagen. Den kan alltså i detta hänseende beskrivas som en beredskapslag.

Den nya lagen upptar i första hand kreditpolitiska medel som har direkt motsvarighet i den nuvarande lagstiftningen (likviditets- och kassakrav, placeringsplikt, emissionskontroll och räntereglering). Förslaget upptar dessutom ytterligare två lagreglerade medel, nämligen utlåningsreglering (utlåningstak) och särskild placeringsplikt för att trygga bostadsfinansieringen.

Den nya lagen gör i viss utsträckning åtskillnad mellan de olika medlen. Reglerna om likviditets- och kassakrav samt om emissionskontroll har utformats med sikte på att kunna användas som normala inslag i kreditpolitiken. Övriga kreditpolitiska medel karakteriseras däremot som extraordinära. Förordnanden om extraordinära kreditpolitiska medel får tillgripas endast om det föreligger synnerliga skäl.

Lagens giltighetstid

I motsats till den nuvarande lagstiftningen förslås den nya lagen inte bli tidsbegränsad. Enligt vår uppfattning bör emellertid en fullmaktslag inte ges obegränsad giltighetstid. I detta speciella fall skulle det dessutom i praktiken beskära riksdagens nuvarande möjligheter att få insyn i och påverka riksbankens verksamhet på det kreditpolitiska området. Riksdagen bör även i fortsättningen ha möjligheter att med jämna mellanrum ta ställning till den kreditpolitiska lagstiftningens innehåll och utformning mot bakgrund av de erfarenheter som man efter hand vinner. Om möjligt bör riksdagens prövning av en förlängning av lagen dessutom samordnas med granskningen av riksbankens årliga berättelse och frågan om ansvarsfrihet för riksbanksfullmäktige. En sådan prövning av den kreditpolitiska lagstiftningen behöver dock knappast ske varje år. Giltighetstiden bör i stället fastställas till tre år, dvs. samma tidsperiod som hittills varit den vanliga.

Skäl kan också anföras för att ge banker och andra berörda rätt att föra talan mot de beslut som riksbanken fattar med stöd av förordnanden enligt den kreditpolitiska lagstiftningen. Besvären skulle i så fall få prövas av Kungl. Maj:t. Som framhållits både under utredningsarbetet och i propositionen är dock en sådan ordning knappast förenlig med riksbankens ställning som ett riksdagens verk. Frågan får enligt vår uppfattning i stället lösas så att riksdagen vid sin efterhandsgranskning av riksbankens verksamhet även tar upp beslut i individuella fall som har principiellt intresse. Finansutskottets granskning bör på detta sätt få samma verkan som ett system med individuell överprövning. Vilket system man än väljer kan givetvis den som är missnöjd med ett av riksbanken fattat beslut anmäla detta till riksdagens granskningsorgan, dvs. i första hand till finansutskottet.

Särskild placeringsplikt

De föreslagna bestämmelserna om särskild placeringsplikt tar sikte på bostadsbyggandets finansiering. För att säkerställa de årliga bostadsbyggnadsprogrammen har delegationen för bostadsfinansiering under senare år regelbundet träffat överenskommelser med kreditinstituten om finansieringen. Som regel har också fördelningen av de olika byggnadsprojekten mellan olika kreditinstitut kunnat ordnas på ett smidigt sätt. Av olika skäl visar det sig dock ibland svårt att få kreditgivare till vissa byggnadsobjekt. Den särskilda placeringsplikten innebär att riksbanken i sådana fall får möjligheter att ålägga ett enskilt kreditinstitut att lämna kredit till särskilt angivna byggnadsföretag, till vilka det utgår eller kommer att utgå statliga bostadslån.

Vi förutsätter att den särskilda placeringsplikten kommer att utnyttjas med mycket stor försiktighet. En mer allmän användning av ett sådant instrument skulle sannolikt snabbt leda till krav på placeringsplikt också för ändamål utanför bostadsbyggnadssektorn. Det är enligt vår uppfattning

t. ex. minst lika angeläget med någon form av "placeringsplikt" för att tillgodose de mindre och medelstora företagens kreditbehov under perioder med kreditrestriktioner.

Kreditrestriktionerna träffar nämligan regelmässigt de mindre och medelstora företagen hårdare än andra företag. Vid tillämpningen av den nu aktuella lagstiftningen måste hänsyn tas till detta förhållande. Behov föreligger också av att snarast möjligt arbeta fram en samlande, långsiktig lösning av småföretagens försörjning med olika slag av krediter.

Med hänvisning till vad som har anförts i motionen hemställer vi

att riksdagen vid behandlingen av proposition 1974:168 beslutar

1. att den föreslagna nya lagen om kreditpolitiska medel tidsbegränsas till tre år,
2. att som sin mening uttala vad som anförts i motionen beträffande den särskilda placeringsplikten och kreditförsörjningen för mindre och medelstora företag.

Stockholm den 26 november 1974

STIG JOSEFSON (c)

JOHAN A. OLSSON (c)
i Järvsö

ALVAR ANDERSSON (c)
i Knäred

TAGE SUNDKVIST (c)

INGEMAR HALLENIUS (c)

ANTON E. FÅGELSBO (c)